

HERSTELBEMIDDELING ARRONDISSEMENT LEUVEN

L. DEVRIENDT*

1. Inleiding

De Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven (BAL) groepeerd drie slachtoffer-daderbemiddelingsprojecten. De drie projecten samen doen een aanbod bij elk misdrijf waarvan het slachtoffer en de dader gekend zijn, de dader de feiten erkent en er een vraag is naar herstel. Dit aanbod wil bemiddeling mogelijk maken tussen zowel meerderjarige als minderjarige daders en hun slachtoffers, van zowel lichte als zware feiten. Op 28 februari 1996 werd de oprichting van de dienst bezegeld met de ondertekening van een reeks protocollen die het samenwerkingsverband vastlegden tussen een aantal lokale partners, die de garantie bieden tot de verdere ontwikkeling van de projecten, de uitbouw van de Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven en de samenwerking tussen de zich engagerende partners. Inmiddels vierde BAL het eerste lustrum.

In deze bijdrage wordt eerst een korte schets gegeven van hoe de bemiddelingsinitiatieven zijn ontstaan. Daarna gaan we in op het samenwerkingsverband dat het bestaan van de dienst en de werking van de projecten draagt en belichaamd wordt door een arrondissementele stuurgroep. Ondertussen zijn ook in andere gerechtelijke arrondissementen in het kader van implementatieopdrachten meerdere herstelbemiddelingsprojecten opgestart. Ook hier wat meer over. De drie projecten worden vervolgens elk beschreven en aangevuld met kwantitatieve gegevens.¹ Ten slotte nog wat meer over de andere werkzaamheden op BAL.

2. Historiek

2.1. VAN DRIE PROJECTEN NAAR ÉÉN DIENST

2.1.1. Herstelbemiddeling voor minderjarigen

De wortels van de bemiddelingsdienst gaan terug tot in 1987, bij de V.Z.W. Oikoten.² Oikoten startte in 1982 met onthemende projecten voor geplaatste minderjarigen. De achterliggende filosofie is er één van emancipatorische pedagogiek. Jonge mensen helpt men door hen als volwaardige persoon een reële verantwoordelijkheid te geven, en niet door hen te beschermen. De meest be-

* Coördinatrice Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven.

1. Voor meer informatie verwijzen we naar de uitgebreide jaarverslagen, die u op eenvoudige vraag bij de Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven kunt krijgen.

2. Info over de ontwikkelingen van het vereffeningsproject (nu: 'herstelbemiddeling minderjarigen') zijn te lezen in de diverse jaarverslagen van de v.z.w. Oikoten, Lipsestraat 175 te 3150 Tildonk.

kende van deze onthemende projecten is ongetwijfeld de voettocht naar Santiago de Compostela. In 1987 ging men op zoek naar alternatieve reacties voor minderjarigen die zich voor het eerst aan één of ander delict hadden schuldig gemaakt. Dit gebeurde op vraag van de Vlaamse Gemeenschapsminister voor Gezin en Welzijnzorg.

In eerste instantie werd gedacht aan vormen van dienstverlening aan de gemeenschap, vrijwilligerswerk als symbolisch herstel voor de schade aangericht aan de gemeenschap. Het bleek echter moeilijk om telkens de link te leggen tussen de aard van het vrijwilligerswerk en het delict. Mede daarom werd gaandeweg besloten om het slachtoffer te contacteren. Het slachtoffer zou mee kunnen beslissen omtrent de aard en het aantal uren vrijwilligerswerk.

Al snel bleek echter dat slachtoffers vooral erkend willen worden in hun eigen noden als slachtoffer, met andere woorden ook willen vergoed worden voor de geleden schade. De slachtoffers dwongen ons dus om deze dadergerichte aanpak te verlaten en een meer bemiddelende rol op te nemen waarbij de belangen van de dader niet langer primeren op de belangen van het slachtoffer. Omdat het gaat om minderjarigen, werden de ouders bij de bemiddeling betrokken.

2.1.2. Herstelbemiddeling voor meerderjarigen

Begin 1993 werd door de K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie van de Afdeling strafrecht, strafvordering en criminologie, het initiatief genomen om een actie-onderzoek te starten in de sfeer van "restorative justice" of "herstelrecht". In overleg met het parket zou worden verkend of en hoe bemiddeling kon worden uitgebouwd tussen verdachte en slachtoffer van ernstige strafbare feiten. Een halftijdse bemiddelaar en halftijdse onderzoeker werden hiervoor aan het werk gezet. De bemiddelaar werd gehuisvest in de V.Z.W. Justitieel Welzijnswerk (nu CAW).

De resultaten waren bemoedigend.³ Het project werd aanvankelijk gefinancierd door de Koning Boudewijnstichting. Het Ministerie van Justitie maakte de voortzetting van het project voor één jaar mogelijk. Eind '95 liep deze financiering ten einde. Er werd dan ook gezocht naar mogelijkheden om deze bemiddelingspraktijk verder te zetten en verder uit te bouwen.

2.1.3. Herstelbemiddeling op politieniveau

Ondertussen stelde men binnen politie en parket al langer vast dat de afhandeling van een groot aantal kleinere dossiers lang op zich liet wachten, dit omwille van onduidelijkheden omtrent het burgerlijk aspect, de vraag naar vergoeding van het slachtoffer. Sommige politiemensen namen dit aspect van de regeling van de schade soms wel op, dit was echter geen algemeen feit. De vraag werd

3. I. AERTSEN, L. VAN GARSSE en T. PETERS, *Herstelbemiddeling, onderzoeksrapport periode 1/1/1993-31/10/1994*, K.U. Leuven, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, december 1994; I. AERTSEN, L. VAN GARSSE, en T. PETERS, *Tussen dader en slachtoffer: bemiddeling in praktijk; Onderzoeksrapport herstelbemiddeling periode 1/11/1994-31/12/1995*, K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, december 1996.

dus gesteld om ook op politieeel vlak een project uit te bouwen om in deze maatschappelijk 'lichtere' zaken naar een methodiek voor regeling van de schade, voor oplossing van het conflict te zoeken. Dit zou dan het parket de mogelijkheid moeten bieden om snel een beslissing te nemen in deze dossiers.

2.1.4. Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven

Het K.B. van 12 augustus 1994 biedt de mogelijkheid aan gemeenten om aanwervingen te doen voor de omkadering van alternatieve gerechtelijke maatregelen. Hierop werd besloten om de drie genoemde initiatieven, die allen betrekking hebben op vormen van overleg en bemiddeling tussen dader en slachtoffer, samen te brengen in een arrondissementele bemiddelingsdienst. De overweging hierbij was dat de drie projecten immers methodisch veel van elkaar te leren hadden en organisatorisch, van uit het oogpunt van efficiëntie, best één geheel konden vormen. Zo werden in Leuven begin 1996 twee herstelbemiddelaars voor meerderjarigen, voor zware feiten, aangeworven, één bemiddelaar op politieniveau en één bemiddelaar voor minderjarigen. De al werkzame bemiddelaar voor minderjarigen werd door de V.Z.W. Oikoten gedetacheerd naar deze dienst. Zoals hoger reeds aangehaald engageerden een aantal lokale partners zich formeel in een samenwerkingsverband om de verdere uitbouw van deze bemiddelingsprojecten mogelijk te maken. Op 28 februari 1996 werd de samenwerking officieel vastgelegd in een samenwerkingsprotocol; voor de drie bemiddelingsprojecten werd telkens een deelprotocol afgesloten.⁴

Het Leuvense parket onderschreef het initiatief en stelde zich garant voor een permanente medewerking en toelevering van dossiers. Het Leuvense stadsbestuur, formele werkgever van de nieuwe bemiddelaars, verzorgde de huisvesting en werkingskosten. De K.U.Leuven verzekerde een blijvende wetenschappelijk ondersteuning, begeleiding, evaluatie. De andere partners waren de V.Z.W.'s Oikoten en Justitieel Welzijnswerk (nu C.A.W.) en de politiediensten, van waaruit de verschillende projecten waren gegroeid. De balie, reeds betrokken door het persoonlijke engagement van een aantal advocaten, sloot zich eveneens bij het samenwerkingsverband aan. Later kwam daar de V.Z.W. Sugnomè, Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling, bij. De samenwerking van deze verschillende partners is belichaamd in de arrondissementele stuurgroep van de bemiddelingsdienst, waarover verder meer.

2.2. UNIFORMITEIT VERTAALD IN 'HERSTELBEMIDDELING' ALS GEMEENSCHAPPELIJKE NAAM

De drie projecten van slachtoffer-daderbemiddeling situeren zich op verschillende terreinen en hebben elk hun eigen ontstaansgeschiedenis. Ze hadden de eerste jaren dan ook nog een eigen naam: vereffening, herstelbemiddeling, schadebemiddeling. Ondanks een aantal verschillende accenten in de drie bemiddelingsprojecten, gaat het toch telkens om hetzelfde, nl. een aanbod aan de betrok-

4. U vindt een kopie van deze protocols in het eerste Jaarverslag 1996 van de Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven. Een aangepaste versie van het protocol Herstelbemiddeling Minderjarigen vindt u in het jaarverslag van 1998.

kenen bij een misdrijf om een communicatie op te starten rond het gebeuren en samen te zoeken naar een mogelijk herstel.

Het onderscheid tussen de drie projecten was voor buitenstaanders niet altijd duidelijk, zelfs eerder artificieel. Voor slachtoffer en dader is het van belang dat een aanbod kan komen vanuit de lokale bemiddelingsdienst en dat, onafhankelijk van de subsidiërende instantie, een bemiddelaar ter beschikking is. Bovendien streven we ernaar het aanbod van slachtoffer-daderbemiddeling te veralgemenen. Het moet mogelijk zijn om aan elk slachtoffer en elke dader een aanbod van bemiddeling te doen, tot en met in de fase van de strafuitvoering. Om de verwarring rond de benaming te verhelpen en in het streven naar een veralgemeend bemiddelingsaanbod, werd gekozen voor een uniforme benaming voor het bemiddelingswerk. Het gaat bij elke modaliteit om herstelbemiddeling. We kozen eind 1999 voor de termen herstelbemiddeling voor meerderjarigen (het vroegere 'herstelbemiddeling'), herstelbemiddeling voor minderjarigen (vroeger 'vereffening') en herstelbemiddeling op politieniveau (vroeger 'schadebemiddeling').

3. Stuurgroep

Zoals hierboven beschreven ging de Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven begin 1996 officieel van start met de ondertekening van een reeks samenwerkings-protocollen door een aantal lokale partners. We kunnen de stuurgroep, die uit dit samenwerkingsverband werd samengesteld, zonder aarzelen bestempelen als een essentiële voorwaarde voor de werking en de verdere ontwikkeling van de bemiddelingsdienst.

De bemiddelingsdienst situeert zich immers tussen verschillende instituten met elk een eigen manier van denken, een eigen rationaliteit en eigen doelstellingen. Er zijn raakvlakken met het algemeen welzijnswerk, met de advocatuur, de politie, het parket, de bijzondere jeugdzorg, ... Belangen zoals rechtszekerheid, rechten van verdediging, veiligheid en orde, welzijnsbevordering van de partijen ... worden door elk van deze actoren anders gewaardeerd. Daarom moet op dit structureel niveau, via dialoog, voortdurend gezocht worden naar een evenwicht, net zoals dit op het individueel niveau het geval is binnen een slachtoffer-daderbemiddeling.

De arrondissementele stuurgroep van Leuven bestaat momenteel uit vertegenwoordigers van het parket van de Procureur des Konings van Leuven, de politiezone Leuven (vroegere gemeentepolitie en rijkswacht), V.Z.W. CAW, V.Z.W. Oikoten, K.U.Leuven, Orde van Advocaten Leuven, V.Z.W. Suggnomè en de Stad Leuven. Ook de Jeugdrechters en het Justitiehuis hebben sinds kort een plaats in deze stuurgroep. Het is haar taak de Bemiddelingsdienst te begeleiden, te ondersteunen, te evalueren en bij te sturen waar nodig. De partners vergaderen tweemaandelijks.

In 2001 zijn in Leuven twee nieuwe herstelrechtelijke initiatieven van start gegaan, nl. Herstelgericht Groepsoverleg (of 'Hergo')⁵ en Herstelbemiddeling

5. Cf. de bijdrage hierover in dit nummer.

in de fase van de strafuitvoering.⁶ Als forum waarop verscheidene partners elkaar ontmoeten en in discussie treden rond de herstelrechtelijke initiatieven in het Arrondissement Leuven, wil de stuurgroep ook betrokken zijn bij deze nieuwe initiatieven, om de herstelgerichte projecten die lopen binnen het gerechtelijk arrondissement Leuven op elkaar af te stemmen binnen een eenvormig arrondissementeel herstelgericht beleid.

4. Implementatie van herstelbemiddeling

Herstelbemiddeling en de herstelrechtelijke idee raakt stilaan bekend in Vlaanderen. In bijna elk gerechtelijk arrondissement in Vlaanderen zijn inmiddels één of meer herstelbemiddelingsprojecten van start gegaan.

In 1998 werd de vraag vanuit het Ministerie van Justitie om *herstelbemiddeling meerderjarigen* beschikbaar te maken in elk arrondissement heel concreet. Er werd een voltijdse functie van 'implementator' voor de herstelbemiddeling van meerderjarigen voorzien. Dit leidde tot de oprichting in oktober 1998 van de V.Z.W. Suggnomè, Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling.⁷ Het is enerzijds de opdracht van Suggnomè om het bemiddelingsaanbod, zoals het momenteel in Leuven bestaat, in Vlaanderen algemeen beschikbaar te maken. Vanuit deze taak is zij ook werkgever van de herstelbemiddelaars meerderjarigen in Leuven en de andere gerechtelijke arrondissementen waar het project inmiddels is opgestart (Kortrijk, Brugge, Oudenaarde, Dendermonde, Tongeren). Anderzijds heeft zij als opdracht een aanspreekpunt te zijn voor een brede waaier van nationaal en internationaal geïnteresseerden en betrokkenen.

Herstelbemiddeling op politieniveau, gefinancierd door het Globaal Plan loopt momenteel nog in een viertal Vlaamse gemeenten en in vier Brusselse gemeenten. Ondanks de grote vraag vanuit parketten en politiediensten naar het opstarten van nieuwe projecten herstelbemiddeling op politieniveau, zijn hiervoor momenteel geen middelen beschikbaar.

5. De drie bemiddelingsprojecten

5.1. HERSTELBEMIDDELING VOOR MINDERJARIGEN

Dit project is het oudste van de drie. De V.Z.W. Oikoten ontwikkelde in 1987 in samenspraak met het parket en de jeugdrechters van Leuven het bemiddelingsproject voor minderjarige daders, toen nog 'vereffening' genoemd. Aanvankelijk gestart als een dienstverleningsproject, evolueerde dit project naar een bemiddelingspraktijk waarbij men enerzijds de jongere tracht te responsabiliseren door hem aan te moedigen verantwoordelijkheid te nemen in het herstel van de

6. Dit project is opgestart binnen de V.Z.W. Suggnomè. Meer uitleg vindt u in het *Jaarverslag 2000*, p. 18-23.

7. Voor meer informatie: V.Z.W. Suggnomè, Forum voor herstelrecht en bemiddeling. Bondgenotenlaan 150/1, 3000 Leuven, suggnome@wol.be.

schade, en anderzijds tegemoet te komen aan de vraag van de slachtoffers en hen te betrekken in 'hun' zaak.

5.1.1. De procedure

De dossiers worden verwezen naar de herstelbemiddelaars door de parketmagistraat. Dit heeft als voordeel dat de bemiddeling zo snel mogelijk na de feiten kan beginnen, nog vóór het vonnis. In principe kan ook de jeugdrechter bij beschikking verwijzen, wat echter niet vaak voorkomt. Ook een instelling of de politie kunnen een voorstel tot bemiddelen doen. De bemiddelaar vraagt dan zelf het mandaat aan het parket. Ook dit komt echter zelden voor. Indien het parket van plan is om te dagvaarden, ongeacht het resultaat van de bemiddeling, wordt de bemiddelaar hiervan op de hoogte gebracht. Deze informeert op zijn beurt de partijen zodat zij zich beter kunnen positioneren in de bemiddeling. In de meeste gevallen wordt het dossier na een geslaagde bemiddeling geseponneerd.

Hoewel we het principe van vertrouwelijkheid hoog in het vaandel dragen, rapporteren de bemiddelaars uitgebreid naar de parketmagistraat over het verloop en het resultaat van de bemiddeling (dit in tegenstelling tot de twee andere projecten). Deze uitgebreide rapportering is een tegemoetkoming aan het parket om op grond daarvan te kunnen beslissen. De partijen wensen trouwens meestal ook zelf dat er wordt gerapporteerd aan het parket. Om het vertrouwelijk karakter van de bemiddeling zo goed mogelijk te vrijwaren krijgen de partijen wel een exemplaar van het verslag, waarop zij opmerkingen of wijzigingen mogen aanduiden, vooraleer het naar het parket wordt gestuurd.

Gezien het merendeel van de dossiers lichte feiten betreft is er niet zo veel contact met de advocatuur. Er ligt momenteel een wetsvoorstel op tafel waarin alle jongeren het recht krijgen kosteloos beroep te doen op een advocaat in elke procedure die hen aanbelangt. Hierdoor zouden jongeren dus beroep kunnen doen op een pro Deo-advocaat, ook wanneer er geen dagvaarding komt.

5.1.2. Het vereffeningfonds

De cijfers tonen dat in heel wat dossiers waarin wij bemiddelen er een financiële vergoeding wordt gevraagd bij wijze van herstel (zie de cijfers hieronder: een gemiddelde van 70 %). De jongere heeft echter zelf vaak geen geld, of niet genoeg, om te vergoeden. Betalen dan uiteindelijk de ouders de kosten, dan komt dit niet geloofwaardig over bij de benadeelde. Ook voor de jongere die zijn verantwoordelijkheid wil opnemen geeft dit een gevoel van onmacht.

In 1991 werd in de schoot van de V.Z.W. Oikoten het vereffeningfonds opgericht. Dit fonds is een instrument om jongeren effectief in de gelegenheid te stellen hun benadeelde te vergoeden. In ruil voor een aantal uren vrijwilligerswerk in een zelf gekozen sociale instelling, betaalt het fonds de benadeelde uit. Dit fonds werd aanvankelijk gespijsd met privé-giften. Per jongere kon een maximum van 40.000 BEF (1000 €) worden verdiend. Bij de oprichting van BAL, dat enkel een feitelijke dienst is en geen rechtspersoonlijkheid heeft, bleef het vereffeningfonds onder het beheer van de V.Z.W. Oikoten.

De idee van het "vereffenen" via het vereffeningfonds had een grote weerklank. Op maatschappelijk vlak sluit het vereffeningfonds aan bij een toegeno-

men bekommernis voor slachtoffers van misdrijven. Pedagogisch sluit het aan bij een emancipatorisch denken: het zelf opnemen van verantwoordelijkheid door de jongere, als motor voor een leerproces. Op juridisch-criminologisch vlak sluit het aan bij de zoektocht naar alternatieven voor het klassieke gerechtelijke optreden en meer in het bijzonder bij de groeiende interesse voor de herstelrechtelijke benadering. We stelden vast dat er een groeiend aantal aanvragen was voor tussenkomst van het fonds. Bovendien groeide ook op andere plaatsen interesse voor een soortgelijk initiatief.

Er moest dan ook op zoek gegaan worden naar een forum dat het bereik van een lokale V.Z.W. overstijgt. In het op zoek gaan naar een “zetel” voor dit fonds leek centralisatie en coördinatie aangewezen om een versnippering van ervaring, deskundigheid en middelen tegen te gaan. Niettemin diende het fonds voor de aanvragers een zekere nabijheid te behouden. Geen lokaal, geen nationaal, maar een intermediair niveau leek daarom aangewezen en werd gekozen voor het niveau van het provinciaal bestuur.

Op 14 oktober 1997 werd het vereffeningsfonds van de V.Z.W. Oikoten en een gelijkaardig fonds van de V.Z.W. BAS!⁸ officieel geïnstalleerd op het niveau van de provincie Vlaams-Brabant, die tevens een belangrijke financiële bijdrage levert in het fonds. Hieraan werd een evaluatie- en actieonderzoek gekoppeld om de werking van het fonds te toetsen op effectiviteit en werkbaarheid. Dit onderzoek werd verricht door Tony PETERS, (onderzoeksgroep penologie en victimologie) en Lode WALGRAVE (onderzoeksgroep jeugdcriminologie) van de K.U.Leuven, faculteit Rechtsgeleerdheid. De resultaten werden gebundeld in een onderzoeksrapport.⁹ Concreet werd de tevredenheid onderzocht van de ‘consumenten’ (daders, slachtoffers, ouders, eventueel andere betrokkenen), werd bekeken hoe de concrete werking van het fonds verliep en of het fonds bij de provincie op de juiste plaats was terecht gekomen.

Door de positieve eindresultaten van het onderzoek besloot de provincie het experiment te bestendigen. Het provinciaal vereffeningsfonds functioneert momenteel met een dagelijks bestuur ‘Comité V(ereffening)’ en een begeleidingsgroep. Bij het afsluiten van het experiment werd in april-mei-juni 1999 een seminariecyclus georganiseerd¹⁰. Te experimentelen titel onderzoekt men in 2001 ook aanvragen tot tussenkomst van het fonds voor minderjarigen ná vonnis, en aanvragen gesteld door meerderjarige daders.

Momenteel is er een gelijkaardig provinciaal vereffeningsfonds in de provincie Limburg terwijl ook Antwerpen interesse toont.

8. V.Z.W. BAS!, Slachthuislaan 29, 1000 Brussel.

9. E. STASSART, T. PETERS en L. WALGRAVE, Wetenschappelijke ondersteuning bij de implementatie en ontwikkeling van het provinciaal vereffeningsfonds, K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, maart 1999. Dit eindrapport werd geschreven in opdracht van de provincie Vlaams-Brabant en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

10. Het verslagboek is gratis te krijgen op het secretariaat van de provincie Vlaams-Brabant, Vereffeningsfonds, Diestsesteenweg 50, 3010 Kessel-Lo.

5.1.3. Een voorstelling van de werking 1996-2000

Het aantal dossiers (men rekent één dossier per welbepaald feit) wisselt van jaar tot jaar. In 1996 werden 81 dossiers geselecteerd, in 1999 waren er dit 171, in 2000 dan weer 117.

De verwijzende instantie is bijna altijd het parket. Sporadisch komt er een dossier door van de jeugdrechtbank of van een instelling voor bijzondere jeugdzorg. Het kan drie tot vier maanden duren na de feiten vooraleer in een dossier een bemiddeling opgestart wordt. De bemiddeling zelf duurt ook gemiddeld drie tot vier maanden. Het gaat hoofdzakelijk om lichtere vormen van criminaliteit. Meer dan de helft zijn vermogensdelicten, meestal vandalisme en diefstallen. Daarnaast zijn er ook slagen en verwondingen en sporadisch bedreigingen en afpersingen.

Ongeveer de helft van de dossiers zijn feiten met één dader en één benadeelde. Heel vaak worden de feiten gepleegd door twee of meer jongeren, wat soms tot discussie leidt over het aandeel van elke jongere. Drie vierde van de jongeren is 14 jaar of ouder. Bij daders van 12 jaar of jonger beperkt de tussenkomst van de bemiddelaar zich veelal tot het regelen van de schadevergoeding. Aan slachtofferkant zien we ook veel minderjarigen, omdat veel vechtpartijen en kleine diefstallen zich onder leeftijdsgenoten afspelen. Gemiddeld zijn iets minder dan een tiende van de daders meisjes. Ook bij de slachtoffers is de meerderheid mannen, daar gaat het om ongeveer twee derden.

Het lage aantal jongeren van allochtone afkomst blijft een constante door de jaren heen. Dit heeft wellicht te maken met de Leuvense demografische context. In andere arrondissementen, zoals Hasselt, Antwerpen of Mechelen nemen wel veel allochtone jongeren deel aan de herstellbemiddeling.

Het aantal slachtoffers en daders dat elkaar kent, schommelt ieder jaar rond de 50 %. We stellen vast dat slagen en verwondingen bijna altijd gebeurt 'onder bekenden'. Vandalismedossiers hebben daarentegen bijna nooit een persoonlijk karakter.

Het percentage van jongeren dat reeds gerechtelijke voorgaanden heeft, liep de afgelopen 5 jaar in stijgende lijn. Vorig jaar kwam bijna een vierde van de jonge daders reeds eerder in aanraking met de politie. Een klacht tegen een jongere betekent echter nog niet dat hij zich ook schuldig heeft gemaakt aan de hem ten laste gelegde feiten. Ongeveer drie vierde van de benadeelden zijn natuurlijke personen. In dit project rekent men daar ook de 'kleine zelfstandige' bij die zich voldoende identificeert met de juridische benadeelde, een taverne of supermarkt, om zinvol te kunnen deelnemen aan de bemiddeling.

In een vijfde van de dossiers vindt er geen bemiddeling plaats omdat partijen de zaak reeds onderling hebben geregeld, of omdat er geen vraag meer is tot genoegdoening. In drie vierde van de dossiers waarin wordt bemiddeld wordt er een overeenkomst bereikt. Deze hoge succesratio houdt wellicht verband met de aard van de dossiers waarin wordt bemiddeld. Het gaat meestal om lichtere vormen van criminaliteit, door jongeren die veelal voor de eerste keer met het gerecht in aanraking komen. De jongere en de ouders nemen deze bemiddeling als een leermoment aan en zijn sterk gemotiveerd om tot een overeenkomst te komen en dit met de hoop op een seponering van het dossier.

In ongeveer een vierde van de dossiers vindt er een gezamenlijk gesprek plaats, of ontmoeten de partijen elkaar zonder aanwezigheid van de bemiddelaar. Vermoedelijk kan dit cijfer niet worden opgedreven. De bemiddelaar respecteert de emotionele weerstanden van de betrokkenen. Bovendien wordt een gezamenlijk gesprek in lichte schadegevallen vaak als een overbodige en tijdrovende investering beschouwd.

De cijfers tonen dat in 60 tot 70 % van de dossiers waarin een overeenkomst werd bereikt een financiële vergoeding daar deel van uitmaakt. Toch blijkt de betekenis van herstel niet goed in cijfers mee te delen. De ervaring leert dat benadeelden doorgaans veel belang hechten aan de oprechtheid van de daders, hun spijt en het feit dat ze handelden uit eigen beweging. Ook informatie over de feiten en over de jongere zelf kan voor hen van betekenis zijn. Gemiddeld nemen in ongeveer de helft van de dossiers waarin een financiële vergoeding moet gebeuren de ouders dit voor hun rekening. Dit neemt niet weg dat in het gezin geen andere afspraken meer worden gemaakt. Jongeren die zelf vergoeden, doen dit via vakantiewerk, zakgeld, spaargeld, of doen beroep op het vereffeningfonds (zie hierboven). Het aantal jongeren dat beroep doet op het vereffeningfonds verschilt lichtjes van jaar tot jaar (15 tot 25 %). Drie vierde van deze jongeren zijn 15 jaar of jonger. Vanaf 16 jaar of ouder gaan jongeren makkelijker voor een vakantie- of weekendjob kiezen. De schadebedragen zijn doorgaans vrij laag. Voor heel wat jongeren is er het vangnet van de familiale verzekering waardoor het te vergoeden bedrag beperkt blijft tot de franchise van ongeveer 7.500 BEF.

Sinds 1999 geeft het parket, wanneer aan de bemiddelaar het mandaat wordt gegeven om te bemiddelen, een indicatie wat met het dossier na een bemiddeling kan gebeuren. De magistratuur geeft dan aan dat er zal worden gedagvaard of geseponeerd, ongeacht het bemiddelingsresultaat, of dat er zal worden geseponeerd indien er een positief resultaat is bereikt, of dat hij zijn beslissing hieromtrent nog in beraad houdt.

5.2. HERSTELBEMIDDELING VOOR MEERDERJARIGEN

5.2.1. Opzet en verloop

Herstelbemiddeling met meerderjarige daders beoogt een proces van communicatie op gang te brengen tussen slachtoffer en dader in geval van ernstige vormen van delinquentie. Een voorwaarde, waarmee dit project zich onderscheidt van de twee andere, is dat het moet gaan om dossiers waarin het parket reeds beslist heeft om te vervolgen, en waarover bijgevolg de strafrechter zich zal uitspreken. Daarnaast moet er zoals in elk herstelbemiddelingsdossier een gekend slachtoffer zijn dat op één of andere manier schade heeft geleden en moet de dader bekennen. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, dan kan het parket het dossier doorverwijzen naar onze dienst. De voorwaarde dat het gaat om een 'dagvaardenswaardig' dossier maakt dat de selectie gebeurt op het niveau van het parket.

Elke betrokkene bij een delict en de afhandeling ervan, o.a. het slachtoffer, de dader, hun advocaat, een hulpverlener, kan ook zelf de dienst aanspreken voor een bemiddeling. In dat geval vragen we toelating aan de parketmagistraat die

titularis is van het dossier om in dit dossier een bemiddeling te kunnen opstarten. Het mandaat van het parket is steeds onontbeerlijk. Vanaf dan volgt het dossier dezelfde weg als deze dossiers die rechtstreeks door het parket worden geselecteerd.

Eind 1999 werd vastgesteld dat de selectie goed liep, dat volgens de opzet van het project inderdaad zware zaken geselecteerd werden. Het vertrouwen van het parket was blijkbaar gewonnen dat er ook in deze zaken kan bemiddeld worden. Anderzijds was er een duidelijke vraag vanuit onze dienst naar een grotere doorstroming van dossiers. Ook in 'lichtere' dossiers die in aanmerking komen voor dagvaarding kan een dergelijke herstelbemiddeling worden opgestart. Tot onze tevredenheid hebben we in het voorbije jaar kunnen vaststellen dat ook deze zaken nu vlot geselecteerd worden, zodat het aantal dossiers waarin kan gewerkt worden steeds toeneemt. Procentueel gezien ligt het aandeel van de zeer zware dossiers nu wel lager.

Het project herstelbemiddeling was in het prille begin opgezet als een actieonderzoek waarbij men wilde aantonen dat een bemiddeling tussen slachtoffer en dader ook in zeer zware feiten mogelijk én zeer zinvol is. Nu dit aangetoond is, bestaat onze bekommernis erin dat aan iedereen die betrokken is in een gerechtelijk dossier, dat aan de basisvoorwaarden voor bemiddeling voldoet, een aanbod van bemiddeling wordt gedaan.

Eens een dossier geselecteerd, krijgen de betrokken partijen een brief van de Procureur des Konings, met de mededeling dat hun dossier is doorverwezen naar de Bemiddelingsdienst. In de brief wordt aangekondigd dat zij eerstdaags door een bemiddelaar zullen worden gecontacteerd met een bemiddelingsaanbod. Kort hierna contacteert één van de bemiddelaars de betrokkenen met de vraag of zij bereid zijn een bemiddelingsproces mee op te starten. Indien beide partijen, na degelijk geïnformeerd te zijn, hiertoe bereid zijn, kan de eigenlijke bemiddeling van start gaan.

Het bemiddelingsproces als dusdanig neemt verschillende maanden in beslag. Dit kan inhoudelijk geval per geval enorm variëren. Het verloop wordt immers, inherent aan wat een bemiddeling dient te zijn, volledig door de partijen bepaald. Uitzonderlijk zal de bemiddelaar het proces bijsturen indien strikt noodzakelijk ter bewaking van de gelijkheid tussen partijen en de billijkheid in het algemeen.

Eenvoudig gezegd komt het hierop neer dat de bemiddelaar samen met de partijen tracht vóór de zitting de feiten, de beleving en de gevolgen ervan bespreekbaar te maken. Eventueel wordt een overeenkomst opgesteld tussen de partijen omtrent de materiële en/of morele schade. Ook wordt in deze overeenkomst heel vaak weergegeven hoe de partijen de feiten hebben ervaren en wat voor hen de gevolgen zijn geweest. Er worden naast de regeling van de financiële schadevergoeding ook excuses geformuleerd en beloftes of afspraken gemaakt. Wanneer er advocaten gekend zijn brengt de bemiddelaar hen van in het begin op de hoogte van het opstarten van een bemiddelingsproces. Zij krijgen zo veel mogelijk uitleg bij het opzet en het verloop van een bemiddeling. Uiteraard neemt de bemiddelaar hierbij wel zijn beroepsgeheim in acht. De bemiddelaar dringt er bij de partijen op aan om het advies in te winnen van hun advocaat, van zodra er een ontwerp van overeenkomst is tot stand gekomen of indien zij op het punt staan andere belangrijke stappen te nemen in de bemiddeling.

Indien er een overeenkomst wordt bereikt, wordt deze aan het gerechtelijk dossier toegevoegd. Zo wordt de rechter in de mogelijkheid gesteld om, indien hij dit zou wensen, rekening te houden met het verloop van de bemiddeling bij de beoordeling van de feiten en de bepaling van de strafmaat. Zoals ook bij herstelbemiddeling op politieniveau, maar anders dan bij herstelbemiddeling voor minderjarigen, is een afspraak gemaakt met de verschillende partners van het samenwerkingsverband dat het dossier bij gebreke aan een schriftelijke overeenkomst tussen partijen wordt afgesloten zonder rapportage aan het parket. Er wordt in dat geval enkel medegedeeld dat de bemiddeling is afgesloten en dat er geen schriftelijke overeenkomst werd bereikt. Deze keuze werd gemaakt om de vrijwilligheid van initiële deelname en de keuzevrijheid om op elk moment van het proces af te haken zo goed mogelijk te respecteren, en dit zowel voor slachtoffers als voor daders. Het staat elke partij wel vrij aan de rechter de nodige uitleg te geven bij het verloop van de bemiddeling.

5.2.2. Een voorstelling van de werking 1996-2000

Het parket selecteert de dossiers en verwijst deze door naar onze dienst. Het aantal dossiers per jaar schommelde rond de 55 dossiers, met een daling in 1999 tot 46 dossiers. In 2000 werd echter in 74 dossiers gewerkt. Dit is grotendeels te danken aan de komst van de parketjuriste, die medio 2000 op het parket startte en die de taak om dossiers voor dit project te selecteren op zich heeft genomen.

De aard van de delicten schommelt eveneens van jaar tot jaar. In '98 en '99 waren 70 % van de dossiers diefstallen, het laatste jaar waren er meer geweldsdelicten. In '97 werden opvallend veel bemiddelingen in zedenfeiten (17 %) opgestart, de laatste drie jaren slechts enkele. Vaak gaat het om een combinatie van feiten zoals diefstal met geweld of bedreiging. Andere dossiers betreffen verkeersagressie, belaging, brandstichting.

Ieder jaar zijn er slechts enkele vrouwelijke daders. Van de slachtoffers zijn 10 % tot 20 % rechtspersonen. Onder de natuurlijke personen zijn slechts een kwart tot een derde van de benadeelden vrouwen. Gemiddeld zijn ongeveer de helft van de dossiers feiten waarbij telkens één dader en één slachtoffer betrokken zijn. Van een groot deel van de partijen is de leeftijd niet bekend. Uit de cijfers die er zijn blijkt dat de daders relatief jong zijn. Ongeveer de helft zijn 25 of jonger, gemiddeld 65 % is jonger dan 36.

De eerste jaren werd veel bemiddeld in dossiers waarin partijen bekenden waren voor elkaar. Dat cijfer nam later af, de laatste drie jaren kenden in iets meer dan de helft van de dossiers partijen elkaar niet. Wanneer mensen elkaar kennen speelt de voorgeschiedenis ook een belangrijke rol in de bemiddeling. Niet-bekenden kunnen vaak makkelijker de zaak afsluiten.

In een aantal gevallen wordt wel een bemiddelingsaanbod gedaan, maar komt het niet tot een eigenlijke bemiddeling omdat één van de partijen niet bereikbaar is, of uitdrukkelijk niet wenst in te gaan op het aanbod. Daar waar wél een bemiddeling wordt opgestart komt het in ongeveer de helft of iets meer tot een schriftelijke overeenkomst. We willen ons echter niet blind staren op deze 'resultaten' van een bemiddeling, omdat we integendeel aandacht moeten hebben voor het bemiddelingsproces als zodanig. De communicatie zelf die op gang wordt gezet is op zich reeds zeer waardevol.

In gemiddeld iets minder dan een vierde van de bemiddelingen vindt er op een bepaald ogenblik tijdens het bemiddelingsproces een gezamenlijk gesprek plaats. Als bemiddelaar merken we dat een direct gesprek een grote meerwaarde heeft voor de partijen. Toch willen we de mensen hiertoe niet dwingen. In vergelijking met een aantal buitenlandse projecten ligt dit cijfer van directe bemiddeling in dit en de andere projecten dan ook zeer laag.

De inhoud van een overeenkomst waarmee een bemiddeling wordt afgesloten is bijna altijd een combinatie van verschillende elementen. Heel vaak wordt de visie van de partijen op de feiten en de betekenis ervan voor hen nog eens weergegeven. Daarnaast komen verschillende vormen van herstel aan bod: afspraken rond financiële vergoeding, excuses, beloften. Soms staat er ook een afstand van burgerlijke partijstelling of een mening over de strafrechtelijke afhandeling geformuleerd. Ook van bemiddelingen zonder akkoord wordt soms een schriftelijke neerslag gemaakt.

In grote lijnen kunnen we stellen dat het gemiddeld ongeveer twee à drie maanden duurt vanaf de feiten vooraleer er een brief vertrekt vanuit het parket, waarin wordt aangekondigd dat een herstelbemiddelaar met partijen contact zal opnemen om een bemiddelingsaanbod te doen. De bemiddeling zelf kan vier maanden duren. Daar zijn enkele uitschieters bij, korte maar soms ook zeer langlopende bemiddelingen.

5.2.3. Herstelgerichte detentie

Het herstelfonds

Het Ministerie van Justitie financierde vanaf 1998 het onderzoek “herstelgerichte detentie”. Drie Vlaamse projectwerkers, verbonden aan de K.U.Leuven (en daarnaast drie Waalse projectwerkers), tastten de mogelijkheden van herstel af in de penitentiaire context. De in november 2000 aangestelde herstelconsulenten trekken de lijn verder in de verschillende strafinrichtingen.

Aansluitend op de idee van het ‘vereffeningsfonds voor minderjarigen’ startte de V.Z.W. Suggnomè in 2000 een ‘herstelfonds’, onder meer in samenwerking met de onderzoekers van het wetenschappelijk onderzoeksproject ‘herstelgerichte detentie’ van de K.U.Leuven.¹¹ In het kader van ‘herstelgerichte detentie’ nam de aandacht voor het slachtoffer een belangrijke plaats in. De gedetineerde krijgt met het herstelfonds een concrete mogelijkheid om het slachtoffer iets te kunnen bieden. Deze – zelfs maar minimale – financiële tegemoetkoming kan een eerste stap zijn in het openen van communicatie met het slachtoffer.

Bij de aanvragen om beroep te doen op het herstelfonds treden de herstelbemiddelaars voor meerderjarigen op als tussenpersoon tussen gedetineerde en slachtoffer. Vorig jaar waren er 4 aanvragen uit de gevangenis van Leuven-Hulp. Voor meer informatie verwijzen we naar het jaarverslag 2000 van Suggnomè.

11. Meer uitleg en kwantitatieve gegevens vindt u in het *Jaarverslag 2000* van V.Z.W. Suggnomè, p. 13-18.

Herstelbemiddeling in de fase van de strafuitvoering

Het project herstelbemiddeling meerderjarigen, zoals opgestart in 1993, situeert zich in de fase voor het vonnis. De bemiddeling verloopt in het perspectief van een dagvaarding voor de correctionele rechtbank.

Sinds een aantal jaren worden we ook aangesproken door gedetineerden in de fase van de strafuitvoering. In 2001 zijn in Suggnomè anderhalve kracht gestart in het project herstelgerichte detentie, gesubsidieerd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap in de gevangenissen van Leuven-Centraal en het PSC-Hoogstraten.

5.3. HERSTELBEMIDDELING OP POLITIENIVEAU

5.3.1. Procedure

Herstelbemiddeling op politieniveau is het jongste van de drie projecten van de bemiddelingsdienst.

Het parket en de politiediensten stelden al langer de vraag om op politieeel niveau een snelle en efficiënte manier uit te werken om conflicten en schade in 'lichte' dossiers te regelen. Naar aanleiding van de mogelijkheid die het Globaal Plan bood, werd het project 'schadebemiddeling' ondergebracht bij de nieuwe bemiddelingsdienst. Het gaat om delicten van een 'maatschappelijk lichte relevantie', waarvan het parket veelal – zeker na regeling van het conflict tussen partijen – overgaat tot seponering of afhandeling met een minnelijke schikking. Het weze duidelijk dat dit niét de beslissing van de selecterende politiebeambte noch van de bemiddelaar is. Enkel de parketmagistraat beschikt over deze bevoegdheid. Toch stellen we vast dat veel 'geregelde' bemiddelingen met een seponering of minnelijke schikking worden afgehandeld. De oorspronkelijke benaming 'schadebemiddeling' duidt aan dat voor het parket en de politie het belang ligt in het resultaat van de bemiddeling, namelijk dat in deze zaken de schade geregeld geraakt, zodat het dossier beslissingsklaar toekomt op het parket.

Het project vond echter van bij haar ontstaan een onderkomen bij de bemiddelingsdienst en is in die zin gegroeid als een echt herstelbemiddelingsproject, dat kadert in de herstelrechtelijke gedachte en via de methodiek van bemiddeling de partijen betreft bij een communicatie over het conflict, het delict waar zij bij zijn betrokken. In déze dossiers waarin partijen onbekenden zijn voor elkaar, en er enkel sprake is van zaakschade, voelen de partijen zich vaak wel niet zo persoonlijk getroffen. Voor het slachtoffer volstaat het in die gevallen vaak dat hij wat uitleg krijgt over de feiten, de dader, en het gerechtelijk verloop, en bovenal dat de schade wordt vergoed. In dit project wordt dan ook nadrukkelijk gewerkt naar een oplossing van het conflict en een regeling van de schade.

Het is in hoofdzaak de politie die de dossiers selecteert. Aan de hand van de basiscriteria (er is een gekend slachtoffer, de dader bekend en er is schade of vraag naar herstel) selecteert de verbalisant een dossier voor de bemiddelaar. Soms vraagt de verbalisant reeds bij het verhoor aan de partijen of zij geïnteresseerd zijn in een bemiddeling, wat dan in het proces-verbaal wordt opgenomen. Dit is echter geen noodzakelijke stap in het bemiddelingsproces. Ook zon-

der deze informatieverstrekking door de politie aan de partijen, kan de bemiddelaar hen aanschrijven en een bemiddeling voorstellen. Omdat we het principe van vrijwilligheid hoog in het vaandel dragen kunnen de betrokkenen, zonder dat dit voor hen nadelig mag zijn, het aanbod weigeren of op elk moment de bemiddeling stopzetten. De verbalisant bezorgt een afschrift van de processen-verbaal aan de bemiddelaar. Het origineel proces-verbaal volgt zonder vertraging zijn gewone weg naar het parket. Wel wordt er door de politie een nota toegevoegd met vermelding dat in het betreffende dossier een bemiddelingsaanbod wordt gedaan aan de partijen. De titularis van het dossier is zodoende op de hoogte van de bemiddelingspoging. Een groot deel van de bemiddelingen wordt door de parketmagistraten aangevraagd. In dat geval sturen zij een kantschrift naar de politie, en vragen ze om de bemiddelaar in te schakelen en een bemiddeling op te starten. Sporadisch wordt een bemiddeling opgestart op vraag van de hulpverlening, een advocaat, een slachtoffer of een dader.

Het voordeel van een selectie door de politie is dat de bemiddeling heel snel na de feiten van start kan gaan. De parketmagistraat die belast is met het dossier wordt van het bemiddelingsaanbod op de hoogte gebracht, zodat deze altijd kan interveniëren indien alsnog een bemiddeling niet gewenst is. De parketmagistraat behoudt tevens zijn of haar volledige beslissingsbevoegdheid in de zaak, een belangrijk aspect waar de partijen duidelijk worden geïnformeerd.

De benaming van het project slaat niet alleen op de selecterende instantie. De bemiddeling zelf wil als aanbod aansluiten bij de politionele interventie. Vandaar dat dit best zo snel mogelijk na de feiten gebeurt. Hiermee krijgt de burger, die beroep doet op politie en gerecht, het gevoel dat zijn klacht niet onbehandeld blijft. Ook indien een schadegeval niet wordt geregeld, is er vaak toch informatie-uitwisseling geweest, of heeft de bemiddelaar informatie kunnen verschaffen over de mogelijke verdere gerechtelijke afhandeling.

De verbalisant die het dossier heeft geselecteerd voor bemiddeling krijgt feedback over het resultaat ervan. Hiermee krijgt hij zicht op het gevolg dat aan zijn interventie is gegeven. Het motiveert hem meteen ook om nog dossiers waarin een bemiddeling aangewezen lijkt, door te geven aan de bemiddelaar. Tegelijk echter, en minstens even belangrijk, maakt hij kennis met de idee van 'herstelbemiddeling'.

Het project herstelbemiddeling op politieniveau richt zich tot feiten met een "lichte maatschappelijke relevantie". Over het algemeen kan de verbalisant dit goed inschatten. Toch heeft de verbalisant niet altijd zicht op de eerder gepleegde feiten door de dader, wat een belangrijke factor is bij de beslissing van de parketmagistraat. Daarnaast heeft het parket ook een eigen vervolgingsbeleid. De bemiddelaar vraagt dan ook vaak bevestiging van de parketmagistraat-titularis van het dossier, of van de bemiddelaars in strafzaken, of een herstelbemiddeling op politieniveau wel aangewezen is.

Na afloop van de bemiddeling volgt een verslag, dat wordt opgestuurd naar het parket, om toegevoegd te worden aan het gerechtelijk dossier. De verbalisant krijgt bij wijze van kopie van het verslag feedback over de bemiddeling in het dossier dat hij heeft geselecteerd. De inhoud van het verslag is, net zoals bij herstelbemiddeling voor meerderjarigen, zeer beknopt. Enkel het resultaat van de bemiddeling wordt meegedeeld. In geval er een overeenkomst is bereikt wordt een kopie van de overeenkomst of een ontvangst- of overschrijvingsbewijs

toegevoegd. In geval geen bemiddeling is opgestart of deze is afgesprongen, wordt dit eenvoudig zo meegedeeld, zonder verdere informatie hierover.

5.3.2. Een voorstelling van de werking 1996-2000

Op jaarbasis worden zo'n 70 à 80 dossiers geselecteerd om een herstelbemiddeling op politieniveau op te starten.

Ongeveer twee derde van de dossiers worden op politieniveau geselecteerd, door de verbalisant of door de dispatcher van dienst. Dit betekent dat de partijen vaak al door de verbalisant op de hoogte zijn gebracht dat een bemiddelaar hen zal contacteren voor een gesprek en hulp bij het regelen van de schade. Het resterende deel van de dossiers wordt aangebracht door het parket. Sporadisch komt ook een dossier vanuit de hulpverlening, van een advocaat, van een betrokkene zelf die onze dienst kent via een kennis of via een vorige bemiddeling.

Ongeveer 70 % van de dossiers zijn vermogensdelicten; vandalisme aan voertuigen en aan woningen maken daar het grootste deel van uit. Andere zijn: diefstal, oplichting, misbruik van vertrouwen, sluikstorting. Daarnaast zijn er de geweldsdelicten: slagen en verwondingen, bedreigingen, hondenbeten. In nogal wat dossiers (ongeveer één derde) vonden de feiten plaats in of rond een drankgelegenheid of – naar wat de dader verklaart – onder invloed van alcoholische dranken.

In vier op vijf dossiers gaat het om één dader en één slachtoffer die betrokken zijn bij de feiten. Waar het gaat om meerdere daders en slachtoffers is dit vaak bij vandalisme t.a.v. wagens en woningen. De meeste benadeelden zijn natuurlijke personen. Ongeveer een vierde zijn rechtspersonen, waarvan het merendeel eigenaars van tavernes, handelszaken. Het gaat dan niet om grote, anonieme bedrijven, wat maakt dat ze, ondanks “rechtspersoon” te zijn, toch persoonlijk betrokken zijn in een bemiddeling.

De meeste daders zijn mannen; bij slachtoffers wisselt dit van jaar tot jaar. Ongeveer de helft van de daders is 25 jaar of jonger. In ongeveer de helft van de dossiers zijn de betrokkenen bekenden voor elkaar. Het betreft dan familieleden of (ex-)partners, klanten in een handelszaak, vrienden of kennissen, burens.

Van het aantal bemiddelingen dat effectief is opgestart nadat aan de partijen een aanbod is gedaan, komt het in negen op de tien dossiers tot een positief afsluiting van de bemiddeling. Het conflict kon worden uitgesproken, de schade is geregeld, mensen hebben elkaar op een gezamenlijk gesprek op de bemiddelingsdienst gesproken, of ze hebben na contact met de bemiddelaar en uitwisseling van informatie geen verdere schade-eis meer. Ondanks het feit dat er geen seponeringsgarantie kan worden gegeven, blijkt er toch een grote bereidheid van de daders om zich, zoals sommigen het formuleren, ‘zich in orde te stellen’ met de benadeelde.

Het aantal gezamenlijke gesprekken verschilt sterk van jaar tot jaar. Meestal ligt het niet hoger dan één vijfde van de dossiers. Indien partijen dit wensen, nemen zij met elkaar contact op om excuses en betaling van schadevergoeding te laten doorgaan, wat toch ook regelmatig gebeurt. De meeste directe contacten tussen de partijen houden in dat de dader excuses aanbiedt. Daarnaast bestaat het herstel uit financiële schadevergoeding, een enkele keer herstel in natura.

Soms laat het slachtoffer zijn schadeclaim vallen, al dan niet na (in)direct contact met de dader.

De noemer 'lichte' maatschappelijke relevantie uit zich onder meer in het feit dat het in meer dan de helft van de schadevergoedingen gaat om bedragen van 10.000 BEF of minder. In geval van schade aan voertuigen kan dit echter wel oplopen. Dit staat in contrast met de dossiers van slagen en verwondingen, waar de schadevergoeding vaak slechts een doktersbriefje betreft, maar de feiten als erger werden ervaren. Meer dan 80 % van de dossiers worden binnen de drie maand afgehandeld. Soms duurt de bemiddeling langer, omdat mensen moeilijk bereikbaar zijn, omdat er moet gewacht worden op een attest, een factuur. Soms is het ook nodig de mensen wat meer tijd te geven tussen de gesprekken. In meer dan vier op de vijf dossiers worden de regelingen en afspraken volledig uitgevoerd. Van de resterende dossiers worden een aantal afbetalingen of afspraken niet nageleefd, of brengen de partijen ons niet op de hoogte van de naleving. Als een afbetalingsplan wordt nageleefd, wordt het parket daar van op de hoogte gebracht.

De informatie die we hebben over welke beslissingen het parket neemt in de bemiddelingsdossiers is niet volledig. Met de cijfers die we hebben kunnen we stellen dat een 'geregeld' dossier zeker geen garantie tot sepot biedt. Daarnaast worden dossiers waarin geen overeenkomst werd bereikt (een partij niet bereikt, geen akkoord, één partij haakt tijdens de bemiddeling af) soms ook geseponeerd. Toch stellen we vast dat van de gekende beslissingen dit in ongeveer twee op drie een klassering zonder gevolg is. Daarnaast worden de dossiers ook afgehandeld met een minnelijke schikking of gedagvaard.

Herstelbemiddeling op politieniveau situeert zich op het vlak van de lichte, als het ware 'dagelijkse' criminaliteit. Het gaat niet om feiten waar slachtoffers in het algemeen zware trauma's aan zullen overhouden, of waarvoor langdurige en meerdere gesprekken vereist zijn. Toch is het niet onbelangrijk om ook op dit terrein inspanningen te leveren. Het zijn immers niet de zware overvallen of moordpogingen, maar wel deze kleine delicten waar het grootste deel van de bevolking enkel mee te maken krijgt. Bovendien zijn vandalisme op straat, caféruzies, burenruzies, ... déze delicten die mede het onveiligheidsgevoel van de burger bepalen. Het is een positieve ontwikkeling dat een herstelgerichte benadering zijn plaats mag krijgen in een dergelijk initiatief, om in deze "lichte" criminaliteit met de betrokkenen samen te zoeken naar een herstelgerichte oplossing van hun conflict.

6. Naast het bemiddelingswerk ...

Herstelbemiddelaar zijn is in de eerste plaats bemiddelen tussen slachtoffers en daders van misdrijven. Daarnaast stappen we ook uit ons individuele dossierwerk, en werken we op verschillende domeinen aan kennismaking met en sensibilisering voor herstelbemiddeling en herstelrecht. Elk project heeft een eigen *begeleidingsteam*, waarin verschillende diensten en instanties zitten die een verwantschap hebben met het project: slachtofferhulp, daderhulp, advocatuur, onderzoekers van de K.U.Leuven, politie, bemiddeling in strafzaken, sociale dienst van de Jeugdrechtbank, ... Op deze vergaderingen worden onder meer dossiers

besproken, maar buigt men zich ook over de methodiek en procedure van het bemiddelen, de samenwerking met de verschillende partners, ...

Nu de herstelrechtelijke idee stilaan wat bekendheid krijgt, gaan de bemiddelaars vaak op pad om *voorstellingen en vormingen* over de dienst en haar projecten te geven. We worden gevraagd uitleg te geven aan studenten van hogescholen en universiteiten, advocaten, justitie-assistenten, maar ook op een vijfhoeksoverleg, aan politiediensten, hulpverleningsdiensten, ... Omdat we er belang aan hechten om geïnteresseerden zo goed mogelijk te informeren, publiceren we ieder jaar een lijvig jaarverslag.¹²

Daarnaast nemen we deel aan verscheidene werkgroepen en overlegstructuren, ondermeer twee werkgroepen georganiseerd vanuit Suggnomè over internationale samenwerking op het vlak van herstelrecht en bemiddeling en over documentatie en vorming van herstelbemiddelaars in Vlaanderen, de stuurgroep van Brusselse herstelbemiddelaars op politieniveau, de begeleidingsgroep van het Provinciaal Vereffeningsfonds, het vormingsnetwerk 'Verbondenheid secundair onderwijs', ...

Het team voelde na een aantal jaren de nood om stil te staan bij de methodiek van de bemiddeling, deze methodiek te expliciteren en didactisch materiaal te maken dat kan worden gebruikt als werkinstrument bij vorming en training, dit ook in het kader van de uitbreiding van de bemiddelingsprojecten in andere arrondissementen.

Eind 1997 lanceerde de Koning Boudewijnstichting haar projectoproep "alternatieve maatregelen en sancties – alternatieven voor de gerechtelijke afhandeling". Dit heeft het bemiddelingsteam de kans gegeven om met de ondersteuning van de stuurgroep twee videoprojecten waar te maken.

In eerste instantie hebben we een reeks van 6 video's gerealiseerd die uitgebreid een bemiddeling in beeld brengen, dit vanaf het eerste telefonisch contact tot het gezamenlijk gesprek. Het doel van deze video's is voornamelijk bedoeld om beginnende bemiddelaars een instrument aan te reiken in hun vorming en methodiekontwikkeling. Daarnaast hebben we ook een voorstellingsvideo gerealiseerd, waarmee we de werking van de dienst, het eigenlijke bemiddelingswerk en het samenwerkingsverband tussen de lokale partners in beeld brengen. Deze video, die ongeveer 30 minuten duurt, is geschikt voor een zeer ruim publiek gaande van magistratuur en advocatuur tot hulpverleners en studenten.

7. Tot slot

De Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven heeft onlangs haar vijfjarig bestaan gevierd.

Overall in Vlaanderen zijn inmiddels meerdere herstelbemiddelingsprojecten van start gegaan. De idee van een stuurgroep die de projecten draagt is alom tegenwoordig. Misschien niet altijd een vanzelfsprekende zaak, maar toch wel een geruststellende factor naar de toekomst toe.

12. Deze jaarverslagen zijn te verkrijgen op de Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven op eenvoudig verzoek.

We blijven niet stilstaan. We hopen dat het project herstelbemiddeling op politieniveau stilaan ook de mogelijkheid krijgt om in andere steden opgestart te worden. Eens herstelbemiddeling in de fase van de strafuitvoering wat in de plooi valt, zal deze bemiddelaar zeker ook zijn vaste stek krijgen op BAL. De herstelbemiddelaars minderjarigen kregen in 2001 de mogelijkheid om, op basis van hun ervaring en kunde en na gespecialiseerde training, de Hergo's te organiseren en te begeleiden.

Een nieuwe, nog te verkennen piste, is het werken met vrijwilligers, waar we talloze buitenlandse voorbeelden voor hebben. Het inschakelen van degelijk opgeleide vrijwilligers, goed omkaderd en begeleid, in het toch wel zeer arbeidsintensief herstelbemiddelingswerk kan misschien een mogelijkheid bieden voor verdere uitbreiding en veralgemening van het herstelbemiddelingsaanbod.